

The next is transcribing, an act of borrowing sound (transcription) or graphic (transliteration) membrane of the words together with its source language meaning to the target language. Examples: *tribute* – трибут, *avox* – авокс. The word «tribute» in the book takes the value «contestant of the Hunger Games», but it is actually translated as «дар, данина». The associative method involves different cognitive mechanisms, including analogies and associations. Hence, the main language formation ways of creation of occasionalisms in the genre of science fiction is compounding, borrowing from different languages, semantic derivation. The main productive way of formation of occasionalisms is inventing words [4].

An example of this method of translation is the word *mockingjay* – «переспівниця». In this case we should look at the origin of the word: it is a mixture of such units as the mockingbird (пересмішник) and jabberrjay (occasionalism which in this book means a bird that repeats words).

Occasionalisms are investigated as a complex and diverse phenomenon, which is primarily related to the interaction of language and speech. They are the result of linguistic activity, but it acts as a so-called background on which the occasionalisms stand out. In addition, occasionalisms constitute an important means of shaping author's style in the language system. When translating literary texts the translator aims to transfer the text according to the needs of the audience. He should remember the author's personality, which is also needed to be inserted in translation.

Literature:

1. Александрук І. В. Когнітивні та мовні механізми утворення неологізмів та оказіоналізмів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://univerua.rv.ua/VNS1/Aleksandruk_I.V.pdf
2. Б'ялик В. Особливості перекладу англійських неологізмів / В. Б'ялик // Науковий вісник Чернівецького університету . – Чернівці, 2004 . – Т. 206–207. – С. 361–369.
3. Дончевський О. До питання перекладу сучасних англійських неологізмів українською мовою / О. Дончевський // Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації : матеріали VII Всеукр. наук. конф., 15 груд. 2011 р. – Тернопіль, 2011 . – С. 145–146.
4. Погнаева А. А. О месте окказионализмов в курсе английского языка / А. А. Погнаева // Филологические науки в МГИМО: Сб. научных трудов / МГИМО(У) МИД России Отв. ред. Л. Г. Кашкурович. – М. : МГИМО 2004. – С. 69–75.
5. Пулина Е. А. Окказиональное слово как объект перевода / Е. А. Пулина // Индустрия перевода и информационное обеспечение внешнеэкономической деятельности предприятий : материалы междунар. науч.-практ. конф., Пермь, 5-7 дек. 2006. – Пермь : Изд-во Перм. гос. техн. ун-та, 2006. – С. 308–310.
6. Четіна М. М. Когнітивний аналіз актів окказіональної номінації (на матеріалі прози Дж. Фаулза) / М. М. Четіна // Известия Санкт-Петербургского университета экономики і фінансів. – № 6. – 2010 . – С. 162–165.
7. Шевців М. Особливості перекладу неологізмів / М. Шевців // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов Тернопільського національного педагогічного університету імені В. П. Гнатюка / редкол.: Б. І. Гінка, Л. І. Морська, О. Я. Валігура та ін. ; відп. за вип. Л. С. Козуб. – Тернопіль, 2010.
8. Collins S. The Hunger Games Trilogy. – Scholastic Inc., 2009. – 1000 p.

УДК 811.111'255.4

І. В. Каширіна,

Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя

ПЕРЕКЛАДИ С. КАРАВАНСЬКОГО ЯК ТЕКСТОТВОРЧІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ ПЕРЕКЛАДАЧА

У статті розглядаються переклади С. Караванського як текстотворчість. Висвітлено деякі особливості поетики перекладача в цьому аспекті. Автор статті висловлює критичні міркування щодо текстоцентричної концепції творчості у поетичному перекладі. Аналіз демонструє помітний антиколоніальний зсув у розумінні текстоцентричної концепції творчості, водночас пунктирно окреслюючи всеукраїнський антиколоніальний дискурс та його індивідуальне втілення у творчості С. Караванського.

Ключові слова: *текстоцентрична концепція творчості, поетика перекладача, постколоніальні студії, антиколоніальний дискурс.*

TRANSLATION PROCESS BY S. KARAVANSKY AS TEXT PRODUCTION CREATIVE ACTIVITY: SOME CHARACTERISTIC FEATURES OF THE POETICS

The article pays tribute to the creative legacy of a Ukrainian translator, Language Studies Scholar and lexicographer Svyatoslav Karavansky.

The article is focused on the analysis of the translation process as text production creative activity viewed through the contemporary text-centric model of a translator creativity. The poetics of S. Karavansky is described herein, introduced as the constituent part of his translation method. The poetic text production creative activity by S. Karavansky is viewed in the context of postcolonial studies. The article highlights the multifaceted nature of Karavansky's anticolonial discourse.

The author of the article argues that under modern paradigm postcolonial studies is an obvious interpreting strategy sufficient enough to say its word about the common patterns of the translation method of S. Karavansky. The analysis reveals the visible anticolonial shift in understanding the text-centric model, while providing elements of S. Karavansky anticolonial discourse and its individual characteristic features.

Key words: *text-centric model of a translator creativity, poetics of a translator, postcolonial studies, anticolonial discourse.*

КАРАВАНСЬКОГО КАК ТЕКСТУАЛЬНОЕ ТВОРЧЕСТВО: ОСОБЕННОСТИ ПОЭТИКИ ПЕРЕВОДЧИКА

В статье рассматриваются переводы, выполненные С. Караванским, как текстуальное творчество. Обращается внимание на особенности поэтики переводчика в этом аспекте. Автор критически оценивает применение текстоцентрической концепции творчества в поэтическом переводе. Осуществленный анализ демонстрирует заметный антиколоніальний уклон в понимании текстоцентрической концепции творчества, одновременно контурно характеризую всеукраїнський антиколоніальний дискурс і його індивідуальне втілення в творчестві С. Караванського.

Ключевые слова: *текстоцентрическая концепция творчества, поэтика переводчика, постколоніальні дослідження, антиколоніальний дискурс.*

Постановка проблеми. Переклад як художня форма відтворення дійсності позначений ознаками імітаційності та імпробізаційності [8, с. 256]. В умовах колоніального існування нашої держави переклад радянського періоду був додатково на-

повнений національним міфом, що звеличував імперську державу СРСР і відштовхував самі лише натяки на ідеї, несумісні з концептуальною доктриною «любові до радянського Отчєства». В таких умовах культура України була б приречена на мовчання, якби не певні свідомі націєборчі (за влучним висловлюванням Р. П. Зорівчак) виміри українського художнього перекладу. Ці виміри можна розглядати на рівні мови – горизонтально, а можна рухатися вглиб, простежуючи творення текстової тканини, як на це вказує О. Ребрії [8, с. 258]. В лоні сучасної наукової парадигми, думається, вже існує нагальна потреба переосмислення принципів текстотворення в такого репрезентативного з точки зору постколоніальних досліджень у перекладі, як С. Караванський, досліджуючи текстотворення перекладача поетапно, починаючи з образної складової.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Наразі постколоніалізм визнано інтерпретаційною стратегією у працях вітчизняних та зарубіжних вчених М. Іваницької [3], Л. Коломієць [4], М. Лановик [5], Г. Бгабга [1], яку в цьому дослідженні пропонується залучити до розгляду текстоцентричної концепції творчості [8] для більш детального опрацювання творчого методу С. Караванського, що оприлюднює себе у загальноукраїнському антиколоніальному дискурсі.

Матеріал дослідження. Розглядаючи переклади С. Караванського як текстотворчість, почнімо з логічного питання: що саме є продуктом такої діяльності? Традиційне визначення тексту як «витвору мовленнєвого процесу» належить І. Гальперіну [9, с. 3], але з цього визначення виключено особистість агента мовленнєвого процесу. У визначенні оригіналу «як джерела перекладацьких дій» статус агента – перекладача – начебто поновлено, але знову ж таки, в суто технічному ракурсі, бо про творчий характер цих дій не йдеться: типологізуючи оригінал (зазначене джерело перекладацьких дій) як текст, А. Науменко встановлює існування так званих «дотекстових текстів», до яких відносяться лексема, словосполучення, фразеологізм, та «власне текстових текстів», які вербально оформлено як висловлювання, дискурс, фрейм [6, с. 113–114].

О. Ребрії пропонує залучити до розгляду процесу перекладу напрацювання естетики та культурології [8, с. 166]. Такий підхід видається цілком слушним і дозволяє перейти від розуміння перекладу як тексту до перекладу як культури, змодельованої в тексті (так званий ‘cultural turn’ в перекладознавстві, тобто «розвернення в бік культури») у вигляді складно побудованого естетично оформленого лінгвопоетичного сенсу, якщо мова йтиме саме про художній переклад.

Прирівнюючи художній переклад до мистецтва, ми одночасно говоримо про перекладацькі напрями й про індивідуальні характеристики творчості, про законмірне, що є об’єднаним у множинності втілень, та про унікальне, неповторне, за яким – особистість майстра красного письменства. Власне множинність втілень свідчить про безперервність «поезису», про невпинний пошук нових художньо-естетичних форм. «Прекрасне є процес», підкреслює В. Радчук, і в такому сенсі «потреба у нових тлумаченнях зумовлюється насамперед самою специфікою перекладу як мистецтва» [7, с. 69].

Водночас, «переклад є діалектичне поєднання двох національних начал, двох епох, двох творчих індивідуальностей» [7, с. 69] і тому говоримо не тільки про функціонування перекладу в культурі, а й про функціонування культури в перекладі: унікальним націєтворчим середовищем, в якому довгий час зберігалися й розвивалися всупереч імперському тиску СРСР українська мова й культура, вважають так званий український радянський / антирадянський переклад (термін М. Стріхи). Щодо діалектичного поєднання двох творчих індивідуальностей, не забуваймо про особливу природу функціонально-естетичної рівності: тлумач імпровізує та імітує, але й привносить своє.

Повертаючись до питання текстотворчості, зазначимо, що вирішення на загальнотекстовому рівні питання естетичної цінності перекладів потребує, на думку О. Ребрії, відмови від класичного автороцентричного підходу на користь читачоцентристського. Схожий підхід продемонстровано й в моделюванні метапоетичного письма (Л. Коломієць): після вибору тексту для перекладу розпочинається аналітичне читання, або мультиінтерпретація, яка передує процедурі створення проекту письма [4, с. 173]. Про феномен Фенікса в цьому аспекті говорить М. Зубрицька: «Текст набуває онтологічного статусу лише за умови його творчого сприйняття, тобто за умови надзвичайно складного і водночас неймовірно цікавого фазового переходу «від тексту до читача», який неможливо звести до універсальної уніфікованої моделі чи бодай до простіших і однозначних параметрів, оскільки кожний високомистецький текст подібно до мітологічного Фенікса володіє феноменальною здатністю до багатократного оживання» [2, с. 176]. За О. Ребрієм, дотичним до «образу перекладача» є поняття «поетики перекладача» (термін П. Торопа), і категорія «образу перекладача» може бути зведена до категорії перекладацької стратегії, і в такій якості у функціональному ключі є стратегією перекладу, зумовленою специфікою інтерпретації першотвору, «в якій зміст, «закладений» автором, комбінується зі змістом, «доданим» перекладачем» [8, с. 189]. При цьому онтологічною передумовою об’єктивності перекладацької інтерпретації є текст як джерело перекладацької творчості, тобто багаторівневості прочитання та мультивекторності пересотворення.

Текстоцентрична концепція творчості у перекладі втілюється у чотирьохскладовій лінгвохудожній моделі перекладознавчого аналізу, яку розроблено О. Ребрієм: «перші три складових якої – образна, текстуальна та прагматична – «занурені» у четверту – мовну, адже саме мовні засоби у процесі перекладу піддаються різноманітним замінам та трансформаціям. Виходячи з цього, текстоцентрична концепція творчості у перекладі визначатиметься прагненням перекладача до створення такого тексту перекладу, в якому зміни на мовному рівні запроваджуються заради збереження цілісності системи образів, текстуальності та прагматичного навантаження вихідного тексту» [8, с. 257].

Традиційно вчені досліджують особливості стилю перекладача із залученням широкої панорами компаративного аналізу. У нашій статті пропонується простежити особливості текстотворчості С. Караванського на прикладі лінгвохудожнього аналізу образної складової в українському перекладі 2 сонету, який належить до групи сонетів 1 – 17 з сонетарію В. Шекспіра, об’єднаних загальною назвою Procreation, тобто «продовження роду». Білявому Юнакові в цьому сонеті Великий Бард дружньо радить пам’ятати про дві іпостасі природного часу: він творець і водночас руйнівник, і єдиний спосіб кинути по собі слід означає залишити по собі нащадка.

Центральним образом 2 сонету постає час, але не історичний, а природний, якому підвладне швидкоплинне людське життя. Ось як змалює В. Шекспір цей образ: *When forty winters shall beseige thy brow, // And dig big trenches in thy beauty’s field //* (тут і далі цитування тексту оригіналу відбувається за джерелом [11, с. 18] – І. К.). Це приклад улюбленого В. Шекспіром тропу – металепису, тобто подвійної метонімії, використаної для уособлення часу через шкалу вимірювання людського віку – *зими*, які, в свою чергу, прирівнюються до *плугаря*; подвійна метонімія перетікає в метафору: людська краса – то *поле*, яке після збирання урожаю треба підготувати до нової оранки, до озимих, а з цією метою прибирають суху солому та наново боронять землю.

Образ часу є циклічним, герменевтично замкненим. В перекладі С. Караванського час реметафоризується, образ пересотворюється за рахунок поєднання метафори з персоніфікацією: *Коли твоє чоло за сорок зим // Поріже невблаганний плуг життя* (тут і далі цитування тексту перекладу відбувається за джерелом [10, с. 70] – І. К.).

«*Зими*» як засіб уособлення часу піддано деметафоризації і зведено до узувальної часової віхи, яка вказує на швидке наближення старості. Предикацію *shall beseige / dig* у перекладі контаміновано, причому отриманий в результаті контамінації

присудок інвертовано з метою створення розгорнутого порівняння, побудованого на засадах народно-пісенної традиції за схемою «коли... тоді»: *Коли твоє чоло за сорок зим // Поріже неблаганний плуг життя // ... Тоді себе самого запитай: //*

Здійснено смисловий розвиток, використано прийом додавання з метою уведення метафори *плуг життя*, аксіологічна валентність якої посилюється за рахунок атрибуту *неблаганний*. Загалом уявлення про життя як про неблаганного плугаря, який квапиться порізати чоло зморшками, не є типовим для української культурної традиції, тому можна зробити висновок про намагання наблизити читача до естетичних ідеалів автора оригіналу, що робить образ перекладача гомоморфним (термін О. Ребрія) відносно авторського.

Наступні образи – юності та старості – утворюють багатопланову антитезу, в якій протиставлено не тільки два відрізки людського життя, а й способи використання краси, які призводять до появи двох типів людського життя – гідного високої оцінки та марного, де мірилом успішності виступає ренесансне уявлення про доцільність віддавати те, чим нагородила природа, своїм нащадкам, бо тоді в очах своєї дитини ти побачиш світло власної краси та чеснот, яке зіграватиме твою душу в старості.

Юність подвійно метафоризовано з метою показати її швидкоплинність: в образі *пишної лівері (proud liver)*, типового вбрання царедворця, й водночас як *суху половину на полі (tatter'd weed, of small worth held)*; старість зображено метонімічно: *глибокі зморшки (deep trenches)* та *занали очі (deep-sunken eyes)*. Зауважмо подвійне навантаження метафоричного епітету *deer*: на використанні його тропічних значень побудовано металепис, який цього разу розірвано в тексті оригіналу (ми зустрічаємо початок металепису у першому катрені, і наприкінці другого). В перекладі така словогра зникає.

В перекладі С. Караванського систему образів, побудованих на антитезі, відтворено наступним чином. Про те, що юність таки дуже швидко минає, дізнаємося через частково інвертовану предикацію: *І стане образ юности старим //*. Розгорнуте порівняння *Що вже давно слід кинути в сміття //* відтворює відокремлене означення *of small worth held*, причому С. Караванський для побудови антитези знову уводить до перекладу смисловий розвиток: навіщо тримати при собі те, що належить віддати (*held – слід кинути в сміття*)?

Красу і юність С. Караванський поєднує у розгорнутій концептуальній метафорі: «краса юнацьких днів» то є «скарб», який скупар «запер в собі». Тобто фізичне тіло й душа Білякова Юнака в інтерпретації С. Караванського метафорично позначають «герметичне вмістилище, в якому гине краса» як привабливість обличчя й духовної скарби як чесноти.

Прикметно, що С. Караванський вдається до вживання іменників на позначення ймовірного душевного стану марнотрати, які контекстуально сприймаються як парні синоніми, причому узгодження підмета й присудку відбувається на рівні третьої особи однини: *А сором і відчай // Не пік твого сумління, не палив? //*, що цілком вкладається в народно-пісенну традицію, до якої тяжіє перекладач. Сема «однина» тут передає категорію конкретизації, завдяки стилістичному прийому в художньому контексті «прочитується» адгерентна конотація напруження, інтенсивно-якісного значення, «сором і відчай» переживаються одночасно, як неподільна емоція.

С. Караванський застосовує прийом градації (*пик, палив*) в риторичному питанні для посилення імпресії українського перекладу. Афективність синтаксису забезпечує ритмічність та мелодійність перекладу 2 сонету і прямо пов'язана з семантичною структурою перекладеної поезії. Старість та юність протиставлено й на рівні афоризму, що замикає сонет: *Тоді твоя, що вже холоне кров, // В твоїй дитині закутіла б знов. //* Перекладач знову вдається до інверсії предикації, ніби замикаючи герменевтичне коло: від смерті до народження, цикл за циклом.

Окремо зауважмо роль рими у відтворенні образної системи сонета. С. Караванський застосовує чоловічу риму, що цілком відповідає оригіналові. Розглянемо, як рима допомагає у пересотворенні образів часу і юності у першому катрені. Застосовано точну риму (*зим – старцям*), а також риму, побудовану на асонансі (*життя – сміття*). Причому спостерігаємо асоціативно-образну конотацію рими: в першому випадку вибудовується ланцюжок «велика кількість зим – сивина – старість», а в другому випадку «життя (читай, носій життя – людина), що не віддавало, нічого не вартє».

Рима в другому катрені побудована на алітерації та асонансі (*запитай – відчай; днів – палив*), причому перша рима сама по собі може сприйматися як питання та відповідь, а друга схожа на лаконічне повідомлення, яке метафорично-влучно резюмує усе життя особи, адже «палити» в українській лінгвокультурі асоціюється з неприпустимим вчинком: нація хліборобів, українці добре знають, що буває через необережне поводження з вогнем, і степові заграви були і залишаються явищем, добре відомим навіть городянам.

Третій катрен і заключний афоризм побудовано з використанням прямої рими (*заслужив – жив; дитя – життя; кров – знов*), де асоціативно-образна конотація прозора щодо сенсу життя: ти його заслужив і життя було не на марне, коли в тебе з'явилося дитя; на контекстуальному рівні «дитя», «кров» та «життя» виступають синонімами на позначення циклічності людського існування.

Висновки та перспективи використання результатів дослідження. Створюючи тексти перекладу, С. Караванський послідовно впроваджує стратегію відмови від категорій імперської культури, її естетики, ілюзорних стандартів і нормативів, що тяжіли над використанням української мови колоніального періоду. Тлумач тонко нашаровує поетичні образи, причому головним засобом збереження образності оригіналу на синсемантичному рівні виступає рима, яка є засобом текстотворення на рівні автентично-народних форм і джерелом асоціативно-образної конотації.

Текстотворчість С. Караванського спрямована на відтворення первинної гармонії й джерела метафоричності тексту, в перекладацькому методі віддання змістової структури поетичного тексту відбувається як органічна єдність естетично оформлених словесних знаків, що є прикладом діалектико-органічної інтерпретації тексту.

Література:

1. Бгабга Г. Націєрозповідність / Гомі Бгабга // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / М. Зубрицька [ред.]. – Львів: Літопис, 1996. – С. 559–562.
2. Зубрицька М. Ното legends: читання як соціокультурний феномен / Марія Зубрицька. – Львів: Літопис, 2004. – 352 с.
3. Іваницька М. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах / Марія Іваницька. – Чернівці: Книги – XXI, 2015. – 604 с.
4. Коломієць Л. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу / Л. В. Коломієць. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. – 522 с.
5. Лановик М. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції / М. Лановик. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. – 470 с.
6. Науменко А. М. Блуканина сучасного перекладу: від глухого кута семіотики до глухого кута когнітивної лінгвістики / А. М. Науменко // Нова філологія. – № 3 (18), 2003. – С. 105–349.
7. Радчук В. Д. Наукову основу – практиці перекладання / В. Д. Радчук // Теорія та практика перекладу. – Вип. 9, 1983. – С. 68–73.
8. Ребрій О. Сучасні концепції творчості у перекладі / О. В. Ребрій. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.

9. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М. : Наука, 1981. – 138 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

10. Караванський С. Книга-журнал одного автора / Святослав Караванський. – Львів : БаК, 2010. – 240 с.

11. Шекспір В. Сонети. Переклад Г. Пилипенка. – Одеса : Сімекс-прінт, 2014. – 324 с.

УДК 811.111'367

Т. В. Крилова,

Навчально-науковий Гуманітарний інститут, м. Київ

УНІВЕРСАЛЬНЕ ГРАМАТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПЕРФЕКТНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО АНАЛІЗУ

У статті наводиться перекладацький аналіз що базується на зіставному вивченні формального вираження універсального категоріального значення перфектності в англійській та українській мовах, яке розглядається у тісному зв'язку із принципом загальної перекладності.

Ключові слова: мовні універсалії, граматичне універсальне категоріальне значення перфектності, граматико-контекстуальний комплекс, художній текст.

UNIVERSAL CATEGORIAL OF PERFECT MEANING BASED ON THE PRINCIPLE OF MUTUAL TRANSLATABILITY

The purpose of this study is to investigate the category of perfect basing on the theory of universal grammar, which may contribute to the translation practice. Re-coding the message in different languages does not change the underlying universal grammatical meaning. The minimal functions are redistributed within the contextual complex. In choosing this or that grammatical means in particular languages a language user evaluates their appropriateness following the same universal strategic guidelines, though final choices depend upon the functional potential of the grammatical means in question in a particular language. The translation analysis is being done on the ground of contrastive study of formal means expressing grammatical universal Perfect concept in English and Ukrainian. The research gives an account of types of Present perfect context complexes describing their pragmatic features basing on Ukrainian fiction texts and their English translations. This case study shows that the contextual complex seems to be a more appropriate unit to serve as a base for contrasting languages.

Keywords: language universals, grammatical universal categorial Perfect meaning, grammatical contextual complex, fiction text.

УНИВЕРСАЛЬНОЕ КАТЕГОРИАЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЯ ПЕРФЕКТНОСТИ КАК ОБЪЕКТ ПЕРЕВОДЧЕСКОГО АНАЛИЗА

В данной статье представлен переводческий анализ, основанный на контрастивном изучении формального выражения универсального категориального значения перфектности в английском и украинском языках, которое рассматривается в тесной связи с принципом общей переводимости.

Ключевые слова: языковые универсалии, грамматическое универсальное категориальное значение перфектности, грамматико-контекстуальный комплекс, художественный текст.

У сучасній когнітивній лінгвістиці посилено увагу до проблем відображення знань у мові, зокрема представлення знань не тільки на лексичному, а й на рівні граматики за допомогою граматичних категорій і форм, що здобуло назву граматичної репрезентації. Звернення до граматики з таких позицій відповідає загальній логіці сучасних когнітивних досліджень у мовознавстві, орієнтованих на вивчення співвідношення мовних форм з їх когнітивними аналогами і з'ясування моделі організації та обробки концептуального змісту в мові. Виникає необхідність осмислення граматичних категорій і форм на концептуальному рівні, у контексті основних пізнавальних процесів, зокрема концептуалізації та категоризації. Важливим об'єктом досліджень постають універсальні концепти, які відображають в узагальненому вигляді мовні знання і набувають об'єктивності в мові за допомогою граматичних категорій і форм. Загальне, схоже, універсальне в граматичній семантиці мов пов'язано із закономірностями заломлення в мові узагальненого людського досвіду. Саме тому у порівняльній функціональній граматиці і функціональній типології зіставляються функції і засоби їх вираження, а не тільки і не стільки форми. Функції, а точніше, функціональні типи, більше універсальні, ніж форми [3]. Універсальність функціональних типів пов'язана з тим, що вони співвідносяться з ситуативними типами, типами категоріальних ситуацій універсальної граматики, загальними для усіх мов. Граматико-контекстуальні комплекси, що виражають відповідні сенси є реакціями носіїв різних мов на однакові ситуативні стимули. Ці реакції, якщо абстрагуватися від дрібних відмінностей, принципово еквівалентні один одному. Мається на увазі, сумарна дія компонентів комплексу, а розподіл значень між компонентами комплексу, що інтерпретують цю ситуацію, може бути різне в різних мовах, може проявлятися явним або прихованим чином. Ідея прихованих категорій в граматиці, що висловлювалася ще В.Гумбольдтом, в сучасній лінгвістиці з'явилася після робіт Б. Уорфа. Введення Б.Уорфом поняття прихованих граматичних категорій було пов'язано, зокрема, з відмовою від вивчення одних тільки морфем.

Смисловий зміст мови складається, таким чином, не лише з явних, відкритих але і з неявних, прихованих категорій, з їх взаємодії. Контекстуальний комплекс і в цьому випадку видається зручною рамкою розгляду такої взаємодії. Отже, факторна модель граматичної дії вимагає постулювання трьох видів граматики: граматики повної (загальної, універсальної), граматики явної (що виражається в граматикалізованих формальних парадигмах) і граматики прихованої (що знаходить своє вираження через неграматикалізовані засоби, або латентною, такою, що може стати явною граматиною в ході мовної еволюції). Повна граMATика, пов'язана з принципом загальної перекладності, спирається на антиномію універсального граматичного поняття або концепту і граматико-контекстуального комплексу (конкретно-мовного втілення граматичних сенсів у формалізованих і контекстуальних засобах) [3]. Подібна модель дозволяє зіставляти мови і говорити про можливість взаємної граматичної перекладності навіть у разі нульової представленості формальних засобів, у разі перерозподілу універсальних граматичних сенсів того або іншого універсального граматичного інтегралу між контекстуальними засобами.

Загальне, схоже, універсальне в семантиці мов пов'язано із заломленням в них понятійних категорій, граMATика ж мотивована прагматикою. Універсальне граматичне значення (якість/кількість, визначеність /невизначеність, передування/одночасність і т.д.) є мотивованим прагматично, його можна виявити у будь-якій мові, незалежно від конкретно-мовної